KASB-HUNARGA OID BO‘LGAN XALQ MAQOLLARINING TAHLILI

YULDASHEVA DILNOZA SHARIFJONOVNA
OSIYO XALQARO UNIVERSITETI 1- BOSQICH MAGISTRANTI

Annotatsiya: Mazkur maqolada o‘zbek xalq maqollarida kasb-hunar konseptining ifodalanishi lingvistik, semantik hamda lingvokulturologik nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Xalq maqollari asrlar davomida shakllangan hayotiy tajriba, mehnatga munosabat va kasb egalariga bo‘lgan hurmatni o‘zida mujassam etgan xalq og‘zaki ijodining muhim janridir. Tadqiqot davomida kasb-hunarga oid maqollar mazmuniga ko‘ra guruhlarga ajratilib, ularning tarbiyaviy ahamiyati, milliy qadriyatlarni shakllantirishdagi o‘rni hamda zamonaviy jamiyatdagi dolzarbligi yoritiladi. Shuningdek, maqollarning badiiy ifoda vositalari, obrazlilik xususiyatlari va xalq tafakkurini aks ettirishdagi o‘rni ilmiy asosda tahlil etiladi.

Kalit so‘zlar: xalq maqollari, kasb-hunar, mehnat, lingvokulturologiya, semantika, folklor, ma'naviyat, ustoz-shogird, hunarmandchilik.

Abstract:This article analyzes the concept of profession and craftsmanship in Uzbek folk proverbs from linguistic, semantic and linguocultural perspectives. Folk proverbs reflect the nation's historical experience, respect for labor and professional skills. The study classifies profession-related proverbs according to their meanings and reveals their educational value and role in preserving national traditions.

Keywords: folk proverbs, profession, labor, craftsmanship, linguoculturology, folklore, education.

Har bir xalqning asrlar davomida to‘plagan hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlari xalq og‘zaki ijodi orqali avloddan avlodga yetib keladi. Ana

shunday noyob meros namunalaridan biri xalq maqollaridir. Maqollar xalq tafakkurining ixcham, mazmunan boy va badiiy jihatdan mukammal ko‘rinishi bo‘lib, ularda inson hayotining deyarli barcha jabhalari o‘z aksini topgan.

O‘zbek xalq maqollarida mehnat va kasb-hunarga alohida e'tibor berilgan. Chunki xalqimiz qadimdan mehnatni inson kamolotining asosiy omili deb bilgan. Halol mehnat qilish, kasb egallash, ustozni hurmat qilish, hunarni mukammal o‘rganish kabi fazilatlar maqollar orqali yosh avlod ongiga singdirilgan.

Bugungi globallashuv sharoitida ham kasb-hunarga oid maqollar o‘z ahamiyatini yo‘qotgani yo‘q. Aksincha, yoshlarni kasbga yo‘naltirish, mehnatsevarlik ruhida tarbiyalash va milliy qadriyatlarni asrashda ularning o‘rni yanada ortmoqda. Shu sababli mazkur maqollarni lingvistik va lingvokulturologik jihatdan o‘rganish ilmiy hamda amaliy ahamiyatga ega.

Kasb-hunarga oid maqollarning mazmuniy xususiyatlari

Kasb-hunarga oid maqollar, avvalo, insonning mehnatga bo‘lgan munosabatini ifodalaydi. Ularda hunar insonning eng katta boyligi sifatida talqin qilinadi. Masalan, "Hunari bor xor bo‘lmas" maqoli xalq orasida keng qo‘llaniladi. Mazkur maqolda hunar insonning moddiy boyligidan ham ustun qo‘yiladi. Chunki mol-dunyo yo‘qolishi mumkin, biroq egallangan kasb va malaka inson bilan umr bo‘yi qoladi. Shuningdek, "Kasbning yomoni bo‘lmaydi" maqolida har qanday halol mehnat ulug‘lanadi. Ushbu maqol yoshlarni kasb tanlashda mehnatning sharafli ekanligini anglashga undaydi. Xalq donishmandligiga ko‘ra, insonni ulug‘laydigan omil kasbning nomi emas, balki uni halol va sidqidildan bajarishidir.

Yana bir mashhur maqol — "Yigit kishiga qirq hunar oz". Mazkur maqolda inson doimo bilim va ko‘nikmalarini rivojlantirib borishi lozimligi ta'kidlanadi. Zamonaviy jamiyatda ushbu fikr yanada dolzarb bo‘lib, mutaxassisdan bir nechta kasbiy kompetensiyaga ega bo‘lish talab etiladi.

Kasb-hunarga oid maqollar xalqning mehnatni ulug‘lashga asoslangan hayot falsafasini aks ettiradi. Ularning mazmunida halollik, sabr-toqat, mas'uliyat, ustozga hurmat va doimiy izlanish kabi fazilatlar mujassamdir

Bundan tashqari, maqollar milliy qadriyatlarni saqlash va ularni kelajak avlodga yetkazishda ham muhim o‘rin tutadi. Ular nafaqat til boyligini, balki xalqning ma'naviy merosi va madaniy xotirasini ham o‘zida mujassam etadi

Kasb-hunarga oid xalq maqollari tilning obrazlilik imkoniyatlarini yorqin namoyon etuvchi birliklardir. Ular ixcham shaklda chuqur ma'no ifodalashi, ko‘chma ma'no, qiyos, qarama-qarshilik va umumlashtirish kabi usullardan foydalanilishi bilan ajralib turadi. Har bir maqolda xalqning asrlar davomida orttirgan tajribasi, hayot falsafasi va mehnatga bo‘lgan munosabati o‘z ifodasini topgan.

Lingvokulturologik jihatdan qaralganda, kasb-hunarga oid maqollar o‘zbek xalqining milliy qadriyatlari va madaniy dunyoqarashini aks ettiradi. Xalq tafakkurida hunar insonning eng ishonchli boyligi, mehnat esa farovon hayotning asosiy omili sifatida talqin etiladi. Shu sababli maqollarda halol mehnat, ustozga hurmat, shogirdning mas'uliyati va kasbni mukammal egallash g‘oyalari yetakchi o‘rin egallaydi.

Masalan, **"Hunar – oltindan qimmat"** maqolida hunarning moddiy boylikdan ustunligi ifodalangan. Oltin yo‘qolishi yoki qadrsizlanishi mumkin, biroq bilim va kasb inson bilan umr bo‘yi qoladi. Mazkur maqol orqali xalq hunarni insonning eng katta boyligi sifatida baholaydi.

"**Mehnatning tagi rohat**" maqoli sabab va natija munosabatiga asoslangan. Dastlabki mehnat va mashaqqat oxir-oqibat yaxshi natija va farovonlikka olib kelishi ta'kidlanadi. Bu maqol yoshlarni sabr-toqatli bo‘lishga va qiyinchiliklardan cho‘chimaslikka undaydi.

"Temirni qizig‘ida bos" maqoli dastlab temirchilik kasbiga oid bo‘lsa-da, bugungi kunda ko‘chma ma'noda har qanday ishni o‘z vaqtida bajarish zarurligini anglatadi. Bu

esa maqollarning zamon o‘tishi bilan yangi ma'no kasb etishini ko‘rsatadi.

Shuningdek, "**Ustoz ko‘rmagan shogird har maqomga yo‘rg‘alar**" maqoli ustoz-shogird an'anasining xalq hayotidagi muhim o‘rnini ifodalaydi. Ustoz tajribasi kasb egallashning asosiy omili ekanligi xalq donishmandligi orqali ifodalangan.

Maqollarning tarbiyaviy ahamiyati

Kasb-hunarga oid maqollar yosh avlodni mehnatsevarlik, halollik, mas'uliyat va vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda muhim vosita hisoblanadi. Oila, maktab va jamiyatda ushbu maqollardan keng foydalanilishi bolalarda kasbga hurmat hissini shakllantiradi.

Bugungi kunda kasb tanlash masalasi yoshlar hayotidagi eng muhim qarorlardan biri hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan xalq maqollari ularga to‘g‘ri yo‘l ko‘rsatadigan ma'naviy manba vazifasini bajaradi. Maqollar orqali har qanday kasb sharafli ekani, insonning qadri esa uning halol mehnati bilan belgilanishi tushuntiriladi.

Bundan tashqari, maqollar milliy qadriyatlarni saqlash va ularni kelajak avlodga yetkazishda ham muhim o‘rin tutadi. Ular nafaqat til boyligini, balki xalqning ma'naviy merosi va madaniy xotirasini ham o‘zida mujassam etadi ma'naviy merosi va madaniy xotirasini ham o‘zida mujassam etadi

Xulosa qilib aytganda, kasb-hunarga oid xalq maqollari o‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan hayotiy tajribasi, mehnatsevarlik an'analari va milliy qadriyatlarini o‘zida mujassam etgan bebaho ma'naviy merosdir. Ushbu maqollar orqali xalqning kasb egalariga bo‘lgan hurmati, halol mehnatni ulug‘lashi hamda ustoz-shogird an'analariga sodiqligi yaqqol namoyon bo‘ladi.

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kasb-hunarga oid maqollar nafaqat til birliklari, balki xalqning madaniy xotirasi, dunyoqarashi va ma'naviy tafakkurini aks ettiruvchi lingvokulturologik birliklar hamdir. Ular yosh avlodni kasb egallashga, mehnatsevarlikka, mas'uliyatli bo‘lishga va halol mehnat orqali jamiyat taraqqiyotiga

hissa qo‘shishga undaydi.

Bugungi globallashuv davrida ham mazkur maqollarning tarbiyaviy va ma'rifiy ahamiyati saqlanib qolmoqda. Ularni ta'lim jarayonida, ayniqsa ona tili, adabiyot va folklorshunoslik fanlarini o‘qitishda keng qo‘llash yoshlarning milliy qadriyatlarga hurmatini oshirish, kasb tanlashga ongli yondashuvini shakllantirish hamda ma'naviy kamolotini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Mirzayev T. O‘zbek xalq maqollari. – Toshkent: Sharq, 2005.

Musaqulov A. O‘zbek xalq maqollari poetikasi. – Toshkent: Fan, 2004.

Jo‘rayev M. Folklorshunoslik asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2018.

Rahmatullayev Sh. O‘zbek tilining izohli lug‘ati. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2006.

Mahmudov N. Til va madaniyat. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013.

Safarov Sh. Lingvokulturologiya asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2019.

Abdurahmonov G‘., Shukurov Sh. O‘zbek tilining stilistikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1978.

To‘xliyev B. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010.

O‘zbek xalq og‘zaki ijodi. – Toshkent: O‘qituvchi, 1990.

Karimov I. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.

O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi. – Toshkent: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi davlat ilmiy nashriyoti, turli jildlar.